



وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه مطالعات
امنیت و پیشرفت
I.S.D.S

قابلیت‌ها و محدودیت‌های کنشگری روسیه

در جنگ ۱۲ روزه

ابراونگار ۱۷۷ | مرداد ۱۴۰۴

پژوهشگاه مطالعات امنیت و پیشرفت

پژوهشکده ابرار معاصر تهران



قابلیت‌ها و محدودیت‌های کنشگری روسیه

در جنگ ۱۲ روزه

ابرا رنگار ۱۷۷

پژوهشگاه مطالعات امنیت و پیشرفت

پژوهشکده مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران

۱۴۰۴

قابلیت‌ها و محدودیت‌های کنشگری روسیه در جنگ ۱۲ روزه

تدوین و انتشار: پژوهشکده مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران

تاریخ انتشار: مرداد ۱۴۰۴

تلفن و دورنگار: ۸۸۹۱۲۴۳۶-۸۸۹۰۱۹۵۷

نشانی اینترنت: www.tisri.org

تیراژ: محدود

خلاصه مدیریتی

مواضع اعلامی روسیه درباره جنگ ۱۲ روزه رژیم صهیونیستی علیه ایران عمدتاً بر محکومیت متجاوز یعنی اسرائیل و حمایت سیاسی و دیپلماتیک از ایران و هم‌زمان تأکید بر راه‌حل سیاسی برای حل و فصل اختلافات بر سر برنامه هسته‌ای ایران و نیز ارائه پیشنهاد میانجی‌گری و طرح ایده‌هایی برای پایان‌دادن به جنگ و رفع اختلافات استوار بوده است.

قابلیت‌های روسیه نیز حول حمایت‌های سیاسی و دیپلماتیک از ایران، از جمله در بیانیه‌های وزارت خارجه، نشست شورای امنیت و سخنان مقام‌های ارشد این کشور به‌ویژه رئیس‌جمهور آن و نیز تلاش برای میانجی‌گری در راستای پایان‌دادن به جنگ و تثبیت اوضاع در وضعیت پس از جنگ در راستای حل اختلافات بوده است.

با این حال، محدودیت‌های کنشگری عملی روسیه به‌ویژه در حمایت نظامی از ایران، در جنگ ۱۲ روزه به‌طور جدی احساس شد. برخی از این محدودیت‌ها ناشی از سطح قابلیت‌ها و توانمندی‌های روسیه به‌عنوان یک بازیگر در نظام بین‌الملل است. برخی دیگر ناشی از نوع کنشگری روسیه در سیاست خارجی به‌ویژه در رابطه با منطقه خاورمیانه است. برخی از آنها نیز به روابط دوجانبه ایران و روسیه و محدودیت‌های این رابطه برمی‌گردد.

در هر درگیری احتمالی در آینده بین ایران با رژیم صهیونیستی و حامیانش نیز به‌نظر می‌رسد همین قابلیت‌ها و محدودیت‌ها تعیین‌کننده کنشگری روسیه خواهند بود.

مقدمه

هدف این نوشتار، بررسی مواضع روسیه در جنگ ۱۲ روزه رژیم صهیونیستی علیه ایران و قابلیت‌ها و محدودیت‌های کنشگری مسکو در این جنگ است. تحلیل مواضع روسیه در جنگ ۱۲ روزه و بررسی قابلیت‌ها و محدودیت‌هایی کنشگری این کشور، هم آموزه‌هایی برای روابط ایران با روسیه دارد و هم چشم‌اندازی برای کنشگری روسیه در هر درگیری احتمالی دیگری بین ایران با رژیم صهیونیستی و حامیانش فراهم می‌آورد.

الف) مواضع روسیه

۱. **محکومیت حملات:** پس از شروع این حملات، وزارت خارجه روسیه در بیانیه‌ای، اقدامات نظامی انجام‌شده توسط اسرائیل را نقض آشکار منشور سازمان ملل و اصول مسلم حقوق بین‌الملل اعلام کرد و قویاً آن را محکوم کرد. همچنین، مسئولیت کامل عواقب این اقدامات تحریک‌آمیز را بر عهده رهبری اسرائیل دانست (The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2025a). در بیانیه دیگری از این وزارت‌خانه، حملات مداوم و شدید اسرائیل به تأسیسات هسته‌ای صلح‌آمیز در جمهوری اسلامی ایران، طبق قوانین بین‌المللی غیرقانونی دانسته شده؛ که تهدیدات غیرقابل قبولی را برای امنیت بین‌المللی ایجاد می‌کند. این بیانیه از رهبری اسرائیل می‌خواهد که فوراً حملات به تأسیسات و سایت‌های هسته‌ای تحت

پادمان‌های آرژانس بین‌المللی انرژی اتمی و تحت تأیید آرژانس را متوقف کند (The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2025b). در بیانیه سوم وزارت خارجه روسیه در اول تیرماه که پس از حملات آمریکا منتشر شد، این حملات به شدت محکوم شده است. بر اساس این بیانیه، تصمیم غیرمسئولانه برای قرارداد قلمرو کشوری مستقل در معرض حملات موشکی، صرف‌نظر از هر استدلالی، به شدت قوانین بین‌المللی، منشور سازمان ملل و قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل را نقض می‌کند؛ به‌ویژه نگران‌کننده است که این حملات توسط کشوری انجام شده که عضو دائم شورای امنیت سازمان ملل است (The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2025c). در جریان نشست اضطراری شورای امنیت سازمان ملل نیز واسیلی بنزیا، سفیر روسیه در سازمان ملل، ضمن «محکومیت شدید» حمله رژیم صهیونیستی، گفت: «این حمله کاملاً بی‌دلیل، صرف‌نظر از آنچه اسرائیل خلاف آن را می‌گوید، نقض فاحش منشور سازمان ملل و قوانین بین‌المللی است» (Mishra, 2025).

همچنین، بیانیه گنادی گاتیلوف، نماینده دائم روسیه در دفتر سازمان ملل و سایر سازمان‌های بین‌المللی در ژنو، اقدامات نظامی اسرائیل علیه جمهوری اسلامی ایران را نقض منشور سازمان ملل متحد و قوانین بین‌المللی دانسته و آنها را محکوم کرده است (Permanent Mission of the Russian Federation to the United Nations Office in Geneva, 2025). این در حالی است که رئیس‌جمهور روسیه، ولادیمیر پوتین نیز در جریان دیدار عراقچی با او در مسکو، حملات علیه ایران را «اقدام تجاوزکارانه کاملاً بی‌دلیل... بی‌اساس و غیرقابل توجیه» اعلام کرد.

۲. سرزنش کشورهای غربی: در اغلب بیانیه‌ها و سخنان مقام‌های

روسیه، به تحریک غربی‌ها به‌عنوان بهانه‌ای برای حمله به ایران اشاره شده است. در بیانیه وزارت خارجه روسیه پس از شروع حملات رژیم صهیونیستی، کشورهای غربی به‌خاطر برانگیختن «موج اخیر هیستری ضدایرانی در شورای حکام آژانس بین‌المللی انرژی اتمی» و تصویب «قطعنامه‌ای کوتاه‌مدت با ترجیحات سیاسی» سرزنش شده‌اند (The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2025a). در یکی دیگر از بیانیه‌های این وزارت‌خانه، به فشار طرفداران اسرائیل به رهبری آژانس برای تهیه «ارزیابی جامع» بحث برانگیزی از برنامه هسته‌ای ایران اشاره شده که نقص‌های آن برای تصویب قطعنامه‌ای مغرضانه علیه ایران مورد سوءاستفاده قرار گرفت؛ قطعنامه‌ای که عملاً چراغ سبزی برای اقدامات اسرائیل نیز بود. بر اساس این بیانیه، تلاش‌های اردوگاه غرب برای دستکاری رژیم جهانی منع اشاعه، به منظور تسویه حساب‌های سیاسی، هزینه بالایی برای جامعه بین‌المللی دارد و کاملاً غیرقابل قبول است (The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2025b).

همچنین، واسیلی نبنزیا، سفیر روسیه در سازمان ملل، در جلسه شورای امنیت، اعضای غربی برجام را به دامن‌زدن به بحران فعلی از طریق سیاست‌هایشان در قبال ایران و برنامه هسته‌ای آن متهم کرد. او گفت: «آنها هر کاری کرده‌اند تا به تشدید تنش دامن بزنند و اساساً آن را تحریک کرده‌اند» (Mishra, 2025). در بیانیه نماینده دائم روسیه در دفتر سازمان ملل و سایر سازمان‌های بین‌المللی در ژنو نیز به مسئولیت نزدیکترین متحدان اسرائیل در عواقب ماجراجویی نظامی علیه ایران اشاره کرده و وضعیت فعلی را نتیجه همدستی «غرب جمعی» دانسته؛ که عمداً و به‌طور روشمند، هیستری ضدایرانی را در تریبون‌های تخصصی بین‌المللی ترویج کرده‌اند.

Permanent Mission of the Russian Federation to the United Nations Office in Geneva, 2025).

۳. اشاره به سیاست‌زدگی گزارش آژانس: در بیانیه‌های وزارت امور خارجه، به گزارش آژانس به‌عنوان بهانه‌ای برای حمله به ایران اشاره شده؛ گزارشی که نوعی سیاست‌زدگی در آن وجود دارد. از نظر روس‌ها، غربی‌ها با اعمال فشار به مدیر آژانس، در راستای ترجیحات سیاسی خودشان، باعث سیاست‌زدگی در کار این نهاد بین‌المللی شدند (The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2025a; The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2025b). در یکی از بیانیه‌های وزارت خارجه روسیه آمده: «ما از رهبری آژانس بین‌المللی انرژی اتمی انتظار داریم که به سرعت، حرفه‌ای و شفاف پاسخ دهد و از زبان مبهم یا تلاش برای پنهان‌شدن پشت بی‌طرفی سیاسی اجتناب کند» (The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2025c).

همچنین، وزیر خارجه روسیه، در جریان نشست سران بریکس در برزیل گفت: «رئیس آژانس بین‌المللی انرژی اتمی باید در قبال ارزیابی‌هایی که تنها چند روز قبل از تشدید اخیر تنش‌ها صادر و به شورای حکام آژانس ارائه کرده، پاسخگو باشد. این ارزیابی‌ها... به‌طور گسترده مبهم تلقی شده‌اند. به نظر می‌رسد که این ارزیابی‌ها قابل تفسیر هستند و نشان می‌دهند که ایران در مورد تعهدات خود با حسن نیت عمل نمی‌کند» (The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2025d).

۴. نگرانی از آسیب به رژیم جهانی منع اشاعه هسته‌ای: یکی از نگرانی‌های روسیه در مورد جنگ ۱۲ روزه علیه ایران، آسیبی است که این جنگ ممکن است به رژیم جهانی منع اشاعه هسته‌ای وارد کند. در یکی از

بیانیه‌های وزارت خارجه روسیه در این مورد آمده: «نگرانی ویژه، آسیبی است که حملات به تأسیسات هسته‌ای ایران به رژیم جهانی عدم اشاعه سلاح‌های هسته‌ای مبتنی بر پیمان عدم اشاعه سلاح‌های هسته‌ای وارد کرده است. حملات به ایران آسیب‌های عظیمی به اعتبار ان‌پی‌تی و سیستم راستی‌آزمایی و نظارت آژانس بین‌المللی انرژی اتمی وارد کرده است (The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2025c).

۵. توصیه به آتش‌بس و بازگشت به دیپلماسی: در طول جنگ تحمیلی ۱۲ روزه علیه ایران، در بیانیه‌ها و سخنان مقام‌های روسیه، بارها بر لزوم آتش‌بس و بازگشت به مسیر دیپلماسی برای حل و فصل مسائل مرتبط با برنامه هسته‌ای ایران تأکید شده است. در یکی از بیانیه‌های وزارت خارجه روسیه، در این مورد آمده: «مسئله برنامه هسته‌ای ایران نمی‌تواند و نباید از طریق نظامی حل شود. یک توافق پایدار تنها از طریق تلاش‌های صلح‌آمیز، سیاسی و دیپلماتیک امکان‌پذیر است (The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2025a). در بیانیه دیگری از این وزارتخانه گفته شده که مسکو «قاطعانه معتقد است که راه حل پایدار تنها از طریق دیپلماسی و مذاکره به طور قابل اعتمادی قابل دستیابی است» (The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2025b).

در یکی دیگر از این بیانیه‌ها، که پس از حملات آمریکا منتشر شده، گفته شده که «ما خواستار پایان تجاوز و افزایش تلاش‌ها در راستای ایجاد شرایطی برای بازگشت اوضاع به یک کانال سیاسی و دیپلماتیک هستیم» (The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2025c).

همچنین، سفیر روسیه در سازمان ملل، در جلسه شورای امنیت، حل و فصل مسائل مربوط به برنامه هسته‌ای ایران را تنها در صورت پیگیری مسیری

مسالمت‌آمیز، سیاسی و دیپلماتیک امکان‌پذیر دانست (Mishra, 2025).

۶. اعلام آمادگی برای میانجی‌گری: یکی دیگر از نکات مهم در بیانیه‌ها و سخنان مقام‌های روسیه درباره جنگ ۱۲ روزه، تمایل آنها به میانجی‌گری برای پایان دادن به جنگ است. بنا به گفته رئیس جمهور آمریکا، در جریان جنگ، رئیس جمهور روسیه با او تماس گرفت و پیشنهاد میانجی‌گری را مطرح کرد (Stasiuk, 2025). با این حال، رئیس جمهور روسیه در نشست عمومی مجمع اقتصادی بین‌المللی سن پترزبورگ گفت که به هیچ وجه قصد ایفای نقش واسطه نداشته، بلکه از طریق تماس با نخست‌وزیر اسرائیل، رئیس جمهور ایران و رئیس جمهور آمریکا ایده‌هایی برای پایان دادن به جنگ پیشنهاد کرده؛ که همچنان در دست بررسی است. پوتین عنوان کرد: «من دیدگاه خود و مسیر بالقوه برای حل و فصل اوضاع را به آنها ارائه دادم» (President of Russia, 2025).

وزیر امور خارجه روسیه نیز در جریان نشست سران بریکس در برزیل گفت: «ما آماده فرآوری اورانیوم با غنای بالای مازاد ایران در روسیه و بازگرداندن آن به ایران، به شکلی مناسب برای مصارف انرژی، هستیم. البته این اتفاق در صورتی رخ خواهد داد که هر دو طرف با کمک روسیه برای کاهش این شکاف موافق باشند... اگر تهران تمایل خود را برای پیشبرد این روند ابراز کند، روسیه هیچ مخالفتی با مشارکت در تلاش برای میانجی‌گری نخواهد داشت» (The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2025d).

ب) قابلیت‌ها

۱. حمایت دیپلماتیک از ایران: مهم‌ترین بُعد حمایتی روسیه از ایران

در جنگ ۱۲ روزه، مواضع دیپلماتیک این کشور بوده است. در تمامی بیانیه‌های منتشرشده توسط روس‌ها و نیز سخنان مقام‌های این کشور، این حمایت به‌طور آشکاری قابل مشاهده است. همان‌گونه که در بحث مواضع روسی در بالا اشاره شد، روسیه حملات به ایران، چه از سوی رژیم صهیونیستی و چه از سوی آمریکا، را بارها محکوم کرده و بر حق ایران در استفاده صلح‌آمیز از انرژی هسته‌ای تأکید کرده است. در این راستا، از راه‌حل دیپلماتیک و سیاسی به‌عنوان تنها راه‌حل رفع اختلافات بر سر مسائل مرتبط با برنامه هسته‌ای ایران حمایت کرده است. نماینده روسیه در سازمان ملل، در نشست اضطراری شورای امنیت، به‌صورت قاطع از ایران دفاع کرد و تجاوز اسرائیل و نقش و حمایت کشورهای غربی از این تجاوز را محکوم نمود. به هر حال، بسیار مهم است که یکی از اعضای دایم شورای امنیت سازمان ملل از ایران حمایت کرده؛ به‌ویژه در شرایطی که با وجود آشکاربودن حقانیت کشورمان، شاهد حمایت دیپلماتیک و سیاسی جدی و قاطعی از ایران در نهادهای بین‌المللی نبودیم.

۲. اعلام تداوم همکاری هسته‌ای با ایران: در شرایطی که جنگ در جریان بود، رئیس‌جمهور روسیه در نشست عمومی اقتصادی سن پترزبورگ اعلام کرد که روسیه به همکاری هسته‌ای با ایران ادامه می‌دهد. او این را به‌عنوان حمایت مستقیم از ایران دانست. پوتین در پاسخ به مجری این نشست درباره برخی دیدگاه‌ها مبنی بر ضعف حمایت مستقیم روسیه از ایران در جنگ گفت: «ما تعهدات خاصی داریم و از حق ایران برای انرژی هسته‌ای صلح‌آمیز، نه در حرف، بلکه در عمل دفاع می‌کنیم. این به چه معناست؟ با وجود وضعیت چالش برانگیز پیرامون ایران، ما یک راکتور هسته‌ای در بوشهر ساخته‌ایم. ما قراردادی برای ساخت دو راکتور هسته‌ای دیگر امضا کرده‌ایم. با

وجود شرایط دشوار، با وجود خطرات خاص، ما به این کار ادامه می‌دهیم. ما پرسنل خود را از آنجا خارج نمی‌کنیم... ما به کار خود در ایران بر اساس دیدگاهمان در مورد حق ایران برای انرژی هسته‌ای صلح‌آمیز و عمل دقیق ما در چارچوب قوانین بین‌المللی ادامه خواهیم داد و درخواست می‌کنیم که پرسنل ما از آسیب در امان بمانند. نخست‌وزیر نتانیاهو با این موضوع موافقت کرد و رئیس‌جمهور ترامپ قول داد که از درخواست مشروع ما حمایت کند. آیا این به عنوان حمایت از ایران محسوب نمی‌شود؟ من معتقدم که این حمایت مستقیم است» (President of Russia, 2025).

۳. آمادگی برای میانجی‌گری و پایان‌دادن به جنگ: روسیه تحرکات دیپلماتیکی برای میانجی‌گری و پایان‌دادن به جنگ داشت. رئیس‌جمهور این کشور با روسای جمهوری ایران و آمریکا و همچنین نخست‌وزیر رژیم صهیونیستی به صورت تلفنی گفتگو کرد و طبق گفته‌های خودش، ایده‌هایی برای پایان‌دادن به درگیری پیشنهاد داده است. در همین راستا، گفته شده که پوتین در دیدار وزیر امور خارجه ایران با او در مسکو، به طرف ایرانی پیشنهاد کرده که آتش‌بس را بپذیرد. اینکه تا چه اندازه ایده‌های رئیس‌جمهور روسیه در پایان‌دادن به جنگ نقش داشته، مشخص نیست، اما با توجه به روابط شخصی پوتین با ترامپ و نتانیاهو از یک سو و روابط روسیه با ایران که در سال‌های اخیر به سرعت در حال توسعه بوده، ممکن است این تلاش‌ها بی‌تأثیر نبوده باشد.

۴. تلاش برای کمک به تثبیت اوضاع پس از جنگ: اخیراً سرگی ریابکوف، معاون وزیر امور خارجه روسیه، نقش کشورش در تلاش‌ها برای رفع اختلافات و تنش‌ها بر سر برنامه هسته‌ای ایران را جدی و فزاینده از میانجی‌گری عنوان کرده است. او گفته: «ما در حال انجام گفتگوی فشرده با

همه طرف های ذی نفع، با همه کسانی که در این وضعیت دخیل هستند، هستیم. این فقط ایران نیست، ایالات متحده نیز هست... ما در مورد این مسائل با آژانس بین المللی انرژی اتمی در تماس هستیم. من آن را نقش واسطه نمی نامم. نقش ما فراتر از میانجی گری است. ما فقط نوعی خدمات خوب ارائه نمی دهیم و سیگنال هایی را از یک طرف به طرف دیگر منتقل نمی کنیم. این اتفاق هم می افتد، اما این موضوع اصلی نیست. موضوع اصلی، سهم ما در تثبیت اوضاع از طریق کمک به یافتن راه حل ها و پیشنهادهای خاص ماست» (Sputnik News, 2025). سفر اخیر علی لاریجانی، مشاور رهبر معظم انقلاب اسلامی، به روسیه و دیدار با رئیس جمهور روسیه نیز ممکن است مرتبط با تلاش های روسیه در این مورد باشد. علاوه بر موارد فوق، برخی منابع، مدعی شده اند که در دوران جنگ ۱۲ روزه، روسیه تأمین بنزین و گندم مورد نیاز ایران را تضمین کرده است.

ج) محدودیت ها

۱. نبود تعهد کمک نظامی در روابط ایران و روسیه: با اینکه روابط ایران و روسیه در سال های اخیر تقویت شده و دو طرف معاهده مشارکت جامع راهبردی را اخیراً امضا و تصویب کرده اند و یکی از بحث های مهم این معاهده نیز افزایش همکاری های امنیتی و نظامی میان دو کشور است، روسیه هیچ تعهدی مبنی بر کمک نظامی به جمهوری اسلامی ایران در شرایطی که مورد حمله طرف ثالث قرار گیرد، ندارد؛ همان گونه که ایران نیز تعهدی برای کمک نظامی به روسیه، در صورت حمله طرف ثالث به این کشور، ندارد. در معاهده مشارکت جامع راهبردی تنها گفته شده که دو طرف از کمک به طرف ثالثی که به یکی از آنها حمله کند، پرهیز خواهند کرد؛ که این نیز

کاملاً در جریان جنگ ۱۲ روزه از سوی روسیه رعایت شد.

۲. درگیری روسیه در جنگ اوکراین: روسیه بیش از سه سال است که درگیر جنگ در اوکراین است و این جنگ، عمده تمرکز مسکو را متوجه خود کرده است. در چنین شرایطی، روسیه ظرفیت و اراده چندانی برای وارد شدن به درگیری دیگری یا حمایت از شریکی مانند ایران در وضعیت جنگی ندارد. این را مقام‌های روسی قبل از حمله رژیم صهیونیستی به ایران آشکارا اعلام کرده بودند (آندری رودنکو، معاون وزیر خارجه روسیه، در فروردین‌ماه ۱۴۰۴ در مجلس دوما این را مطرح کرده بود). برای روسیه، اوکراین بیش از هر موضوعی اهمیت دارد. سیاستمداران روسی، بقا و آینده کشورشان را از منظر چشم‌انداز جنگ اوکراین می‌بینند. بر همین اساس است که وقتی در نشست عمومی مجمع اقتصادی سن پترزبورگ از روسیه درباره حمایت روسیه از ایران سوال شد، او پاسخ داد: «برخی می‌گویند که ما باید اقدامات بیشتری انجام می‌دادیم. اقدامات بیشتر به چه معناست؟ عملیات نظامی انجام دهیم؟ ما در حال حاضر علیه کسانی که مخالف ایده‌های مورد دفاع ما هستند و کسانی که برای فدراسیون روسیه تهدیدند، عملیات نظامی انجام می‌دهیم» (President of Russia, 2025).

در واقع، سخن رئیس‌جمهور روسیه به این معناست که در شرایطی که روسیه درگیر جنگ در اوکراین است، کسی نباید انتظار حمایت نظامی این کشور از دیگران از جمله ایران در شرایط جنگ با اسرائیل را داشته باشد. بنابراین، حتی اگر تعهدی در روابط ایران و روسیه مبنی بر کمک به یکدیگر در شرایط حمله طرف ثالث به یکی از دو کشور وجود داشت، بعید بود روسیه حمایت نظامی خاصی از ایران به عمل می‌آورد. این را نباید فراموش کرد که روسیه هم‌اکنون نیازمند کمک‌های نظامی کره شمالی برای تداوم جنگ در

اوکراین است. علاوه بر محدودیت‌های فوق، با وجود تهدیدهای اخیر ترامپ مبنی بر از سرگیری حمایت نظامی از اوکراین و تشدید فشارها بر روسیه در صورت عدم جدیت روسیه در مذاکره با اوکراین برای حصول آتش‌بس، مسکو هنوز هم نسبت به فرصت ترامپ در رابطه با جنگ اوکراین ناامید نشده است. بنابراین، مقام‌های روسیه تمایل ندارند در رابطه با موضوعی مانند تنش‌ها و درگیری‌های ایران با اسرائیل یا آمریکا دست به اقدامی بزنند که بر سیاست ترامپ درباره روسیه تأثیر منفی داشته باشد. حتی در محکومیت‌ها و انتقادهای روسیه در مورد جنگ ۱۲ روزه نیز این ملاحظه بی‌تأثیر نبوده است. برای نمونه، در جریان جنگ، دیمیتری مدودف رئیس جمهور سابق روسیه و معاون شورای امنیت روسیه در پیامی انتقادی نسبت به حملات به ایران در شبکه «اپکس» (توییتر) نوشت: «تعدادی از کشورها آماده‌اند تا مستقیماً کلاهک‌های هسته‌ای خود را در اختیار ایران قرار دهند».^۱ در پاسخ به این پیام مدودف، ترامپ در شبکه «تروث سوشال» نوشت: «آیا من شنیدم که مدودف، رئیس جمهور سابق روسیه، با بی‌خیالی کلمه «N» (هسته‌ای!) را به کار می‌برد و می‌گوید که او و دیگر کشورها کلاهک‌های هسته‌ای را به ایران عرضه می‌کنند؟» «نباید با کلمه «N» اینقدر بی‌خیال برخورد کرد. حدس می‌زنم به همین دلیل است که پوتین «رئیس» است».^۲ پس از انتشار پیام ترامپ، مدودف در پیام دیگری نوشت: «روسیه هیچ نیتی برای عرضه سلاح‌های هسته‌ای به ایران ندارد؛ چون برخلاف اسرائیل، ما عضو آن‌پی‌تی هستیم».

1. <https://x.com/MedvedevRussiaE>

2. <https://truthsocial.com/@realDonaldTrump/posts/114733380709403439>

۳. **نگرش رئالیستی مقام‌های روسیه:** دستگاه فکری نخبگان و مقام‌های سیاسی روسیه، بیشترین قرابت را با مفروضات و ایده‌های نظریه رئالیسم دارد. از نظر آنها، کشورها در وضعیت آنارشی بین‌المللی، خودشان مسئول تأمین امنیت خویش هستند؛ همان چیزی که رئالیست‌ها به آن خودیاری^۱ می‌گویند. پوتین در نشست عمومی مجمع اقتصادی سن پترزبورگ، در توضیح رویکرد و موضع روسیه درباره جنگ اسرائیل علیه ایران و اظهارنظرها مبنی بر ضعف حمایت روسیه از ایران در این جنگ گفت: «هر کشوری، خودش مسئول آنچه در مرزهایش اتفاق می‌افتد، است» (President of Russia, 2025).

۴. **سیاست خاورمیانه‌ای روسیه:** سیاست خاورمیانه‌ای روسیه، چندبُرداری و مبتنی بر توازن در روابط با بازیگران مختلف است. بنابراین، تقویت روابط با ایران در سال‌های اخیر به این معنا نیست که روسیه در رقابت‌ها و درگیری‌های خاورمیانه طرف ایران خواهد ایستاد. مسکو ملاحظات خاص خود را در روابط با بازیگران این منطقه دارد. وقتی در نشست عمومی مجمع اقتصادی سن پترزبورگ، از پوتین سوال شد که «در مورد کسانی که می‌گویند روسیه غیرقابل اعتماد و دروغ‌گو است، چون برای ایران قدمی برنداشت، چه می‌گویید؟»، رئیس‌جمهور روسیه برافروخته شد و ضمن فتنه‌انگیزخواندن ترویج روایت‌ها درباره غیرقابل اعتمادبودن روسیه، به دو مورد از این ملاحظات اشاره کرد. او گفت: «می‌خواهم توجه شما را به این واقعیت جلب کنم که نزدیک به دو میلیون نفر در اسرائیل، مهاجرانی از اتحاد شوروی و فدراسیون روسیه هستند. امروزه اسرائیل تقریباً کشوری روس زبان

است. در تاریخ مدرن روسیه، ما همیشه این واقعیت را در نظر گرفته ایم. این نکته اول است. دوم، ما به طور سنتی روابط بسیار خوب، مبتنی بر اعتماد، دوستانه و متحدانه ای با جهان عرب و اسلام داشته ایم. با توجه به اینکه حدود ۱۵ درصد از جمعیت ما مسلمان هستند، ما در سازمان همکاری اسلامی به عنوان ناظر حضور داریم. این نیز عاملی است که باید در نظر گرفته شود. ما باید به این جنبه ها توجه داشته باشیم» (President of Russia, 2025).

پوتین در نشست فوق، موضع اصولی روسیه، که مبتنی بر توازن در روابط با رژیم صهیونیستی و جمهوری اسلامی ایران است، را این گونه عنوان کرد: «وقتی گفتم که موضع اصولی روسیه این است که امنیت هیچ کشوری نباید به قیمت امنیت کشورهای دیگر تضمین شود، در اینجا از یک سو برنامه غنی سازی اورانیوم ایران، حق مشروع ایران برای انجام چنین فعالیتی و حق آن برای توسعه انرژی هسته ای صلح آمیز؛ و از سوی دیگر، نگرانی های امنیتی اسرائیل وجود دارد». در واقع، او به رویکردی اشاره دارد که هم زمان حقوق هسته ای ایران و نگرانی های امنیتی اسرائیل را در نظر بگیرد.

۵. بی اعتمادی ترامپ به میانجی گری پوتین: جنگ اوکراین منجر به گسست بزرگی در روابط روسیه و غرب شده؛ به طوری که دو طرف به دشمنان سرسخت یکدیگر تبدیل شده اند. بر این اساس، غربی ها و متحدانشان تمایلی به ایفای موفق نقش میانجی گری روسیه در مسائل مهم جهانی از جمله موضوعات مرتبط با ایران ندارند. ترامپ تمایل داشت در این وضعیت تغییر ایجاد کند. او از زمانی که به کاخ سفید بازگشت، در گفتگوهای خود با پوتین، از او می خواست که در صورت امکان، در حل و فصل موضوعات مورد اختلاف با ایران به آمریکا کمک کند. پاسخ روس ها نیز در اغلب موارد مثبت بود. اما به مرور زمان و با شکست تلاش های ترامپ برای پایان دادن به جنگ

اوکراین، ترامپ نسبت به پوتین بی‌اعتماد شد و به نظر می‌رسد این بر نگاه رئیس‌جمهور آمریکا به نقش پوتین در رابطه با ایران نیز سایه انداخت. بنا به گفته ترامپ، در جریان جنگ ۱۲ روزه، پوتین با او تماس گرفت و پیشنهاد میانجی‌گری را مطرح کرد. ترامپ این پیشنهاد و پاسخ خود به آن را این‌گونه روایت کرده است: «من دیروز با او صحبت کردم و او در واقع پیشنهاد میانجی‌گری داد. من گفتم «به من لطفی کن، مورد خودت [یعنی جنگ با اوکراین] را میانجی‌گری کن". بیایید اول روسیه را میانجی‌گری کنیم، باشه؟ من گفتم ولادیمیر، بیایید اول روسیه را میانجی‌گری کنیم، می‌توانید بعداً در مورد این موضوع [ایران] نگران باشید» (Stasiuk, 2025). ضمن اینکه این نکته را نیز باید در نظر داشت که ترامپ نمی‌خواست امتیاز اعلام آتش‌بس میان رژیم صهیونیستی و ایران را به هیچ فرد یا کشور دیگری اعم از پوتین و روسیه بدهد.

۶. موازنه نفع و زیان روسیه از جنگ ایران و رژیم صهیونیستی:

برخی معتقدند که روسیه از این جنگ سود می‌برد. افزایش قیمت نفت، در شرایطی که اقتصاد تحت فشار تحریم و جنگ روسیه به‌شدت نیازمند درآمدهای نفتی است و کاهش تمرکز غرب بر اوکراین از جمله مهم‌ترین مواردی است که از سوی برخی کارشناسان درباره نفع روسیه از جنگ رژیم علیه ایران عنوان شده است. البته در مقابل، استدلال‌هایی مبنی بر اینکه در مقابل این منافع، این جنگ زیان‌هایی نیز برای روسیه دارد، نیز مطرح شده می‌شود. برای نمونه، برخی معتقدند که این جنگ، با توجه به عدم حمایت جدی روسیه از ایران به‌عنوان شریک یا متحد این کشور، به اعتبار روسیه ضربه زده است. همچنین، برخی معتقدند که پیامدهای این جنگ یا تداوم آن، می‌تواند محاسبات ژئوپلیتیکی و موازنه راهبردی در خاورمیانه را به ضرر

منافع روسیه تغییر دهد (Borshchevskaya et al, 2025).

۷. روسیه و چالش غنی‌سازی هسته‌ای ایران: به‌رغم مواضع اعلامی روسیه، که همواره از حقوق هسته‌ای ایران شامل غنی‌سازی حمایت کرده، به نظر می‌رسد این کشور غنی‌سازی مستقل توسط جمهوری اسلامی ایران را در راستای منافع خویش نمی‌داند. همراهی با قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل علیه ایران و پیشنهاد تأمین سوخت مورد نیاز ایران برای بی‌نیازی ایران از غنی‌سازی از جمله در مذاکرات منتهی به برجام، از جمله نشانه‌های مهم عدم تمایل روسیه به غنی‌سازی مستقل توسط ایران محسوب می‌شوند. در همین راستا، اخیراً پایگاه خبری اکسیوس به نقل از منابع آگاه عنوان کرده که رئیس‌جمهوری روسیه به ترامپ و مقام‌های ایرانی اعلام کرده که از ایده توافق هسته‌ای که در آن ایران هیچ‌گونه امکان غنی‌سازی اورانیوم نداشته باشد، حمایت می‌کند. طبق این گزارش، مسکو ایرانی‌ها را به پذیرش توافق «غنی‌سازی صفر» ترغیب کرده و همین موضع را با اسرائیل و رئیس‌جمهور فرانسه نیز در میان گذاشته است. این گزارش ادعا کرده که روسیه آماده خارج کردن اورانیوم غنی‌شده ایران را از خاک این کشور و تبدیل آن به سوخت مصرفی نیروگاه هسته‌ای و نیز تأمین مقدار کمی اورانیوم ۲۰ درصدی برای رآکتور تحقیقاتی تهران و تولید ایزوتوپ‌های هسته‌ای است. بر اساس این گزارش «ایرانی‌ها گفتند که این ایده را حتی بررسی هم نخواهند کرد» (Ravid, 2025).

با اینکه وزارت خارجه روسیه در بیانیه‌ای، گزارش اکسیوس را «کمپینی کثیف و سیاسی» دانسته که با هدف تشدید تنش‌ها پیرامون برنامه هسته‌ای ایران به راه افتاده، اما ایده اصلی گزارش مبنی بر حمایت روسیه از غنی‌سازی صفر توسط ایران را رد نکرده است.

نتیجه‌گیری

مواضع اعلامی روسیه درباره جنگ ۱۲ روزه رژیم صهیونیستی علیه ایران عمدتاً بر محکومیت متجاوز یعنی اسرائیل و حمایت سیاسی و دیپلماتیک از ایران و هم‌زمان تأکید بر راه‌حل سیاسی برای حل و فصل اختلافات بر سر برنامه هسته‌ای ایران و نیز ارائه پیشنهاد میانجی‌گری و طرح ایده‌هایی برای پایان دادن به جنگ و رفع اختلافات استوار بوده است. قابلیت‌های روسیه نیز محدود به همین موارد یعنی حمایت‌های سیاسی و دیپلماتیک از ایران، از جمله در بیانیه‌های وزارت خارجه و سخنان مقام‌های ارشد این کشور به‌ویژه رئیس‌جمهور آن و جلسه شورای امنیت و نیز تلاش برای میانجی‌گری در راستای پایان دادن به جنگ بوده است.

با این حال، محدودیت‌های کنشگری عملی روسیه به‌ویژه در حمایت از ایران، در جنگ ۱۲ روزه به‌طور جدی احساس شد. برخی از این محدودیت‌ها ناشی از سطح قابلیت‌ها و توانمندی‌های روسیه به‌عنوان یک بازیگر در نظام بین‌الملل است. بعضی دیگر ناشی از نوع کنشگری روسیه در سیاست خارجی به‌ویژه در رابطه با منطقه خاورمیانه است. برخی از آنها نیز به روابط دوجانبه ایران و روسیه و محدودیت‌های این رابطه برمی‌گردد. در هر درگیری احتمالی در آینده بین ایران با رژیم صهیونیستی و حامیانش نیز به‌نظر می‌رسد همین قابلیت‌ها و محدودیت‌ها تعیین‌کننده کنشگری روسیه خواهند بود.

منابع

1. Borshchevskaya, Anna, Michael Knights, Farzin Nadimi, Assaf Orion (2025). The Bigger Picture in the Iran-Israel Conflict: Russia, Missiles, Militias, and More, The Washington Institute for Near East Policy
2. Mishra, Vibhu (2025). Security Council meets in emergency session over Iran-Israel conflict, amid strikes and counterstrikes, <https://news.un.org/en/story/2025/06/1164401>
3. Permanent Mission of the Russian Federation to the United Nations Office in Geneva (2025). Statement by Ambassador Gennady Gatilov at the Conference on Disarmament (Escalation of the Israel-Iran Conflict), https://geneva.mid.ru/en/activities/news/statement_by_ambassador_gennady_gatilov_at_the_conference_on_disarmament_escalation_of_the_israel_ir/
4. President of Russia (2025). Plenary Session of St Petersburg International Economic Forum, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/77222>
5. Ravid, Barak (2025). Scoop: Putin Urges Iran to Take "Zero Enrichment" Nuclear Deal with U.S., Sources Say, Axios, <https://www.axios.com/2025/07/12/putin-iran-nuclear-deal-uranium-enrichment>
6. Sputnik News (2025). Russia's Role in Iranian Settlement Larger than Mediation - Deputy Foreign Minister, <https://sputniknews.in/20250710/russias-role-in-iranian-settlement-larger-than-mediation---deputy-foreign-minister-9429076.html>
7. Stasiuk, Yurii (2025). Trump scoffs at Putin's offer to mediate in Israel-Iran war, Politico, <https://www.politico.eu/article/donald-trump-vladimir-putin->

mediate-israel-iran-conflict-us-russia-benjamin-netanyahu/

8. The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation (2025a). Foreign Ministry statement in connection with Israel's strikes on Iran, https://mid.ru/en/foreign_policy/news/2025920/

9. The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation (2025b). Russian Foreign Ministry Statement in connection with the escalation of the Iranian-Israeli conflict, https://mid.ru/en/foreign_policy/news/2027588/#sel=5:36:22x,5:41:EL3

10. The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation (2025c). Foreign Ministry statement in connection with the US strikes on Iran, https://mid.ru/en/foreign_policy/news/2029109/

11. The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation (2025d). Foreign Minister Sergey Lavrov's Remarks and Answers to Media Questions Following the BRICS Summit, Rio de Janeiro, July 7, 2025, https://mid.ru/en/foreign_policy/news/2034668/



«پژوهشگاه مطالعات امنیت و پیشرفت» به منظور پاسخگویی به بخشی از نیازهای پژوهشی کشور در راستای تولید شناخت جامع از محیط امنیت ملی، پاسخگویی به نیازهای پژوهشی و مطالعاتی، انجام پژوهش‌های کاربردی و استقرار سیاست‌های پژوهش‌مبنا و تقویت فرآیند سیاستگذاری و حکمرانی کشور با رویکردی علمی و راهبردی تأسیس شد.

این مرکز در حال حاضر با چهار پژوهشکده «مطالعات راهبردی»، «ابرار معاصر تهران»، «مطالعات حکمرانی فرهنگی و اجتماعی» و «علوم و فناوری‌های نوظهور» در حوزه‌های سیاسی، امنیتی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، امنیت بین‌الملل و فناوری‌های نوظهور مشغول به فعالیت است.